

НАРОДНАМУ ТЭАТРУ — СВОЙ РЭПЕРТУАР

Два гады існавання народных тэатраў — тэрмін невялікі, і, можа, хто-небудзь падаме, што ранія іх праца, а тым больш — спрашчана аб праблемах іх развіцця.

Але гаворка пра народны тэатр сапраўды наслела і пачалася яна зусім не выпадкова. Гэта асабліва стала выдасяжэннем пасля азнамялення з праектам Праграмы партыі, у якім прадугледжваецца шырокае развіццё народных універсітэтаў, тэатральных калектываў і іншых самадзейных культурных арганізацый, а спалучэнне масавай самадзейнасці з прафесіянальным мастацтвам класіфіцыравана ў аснову ўзбагачэння культурных скарбаў народа.

Сёння ўжо можна спадзявацца, што народны тэатр сапраўды ўзбагачае культуру нашых скарбаў. На іх сцене з'явіцца нявольна пашаўра самадзейнага драматычнага мастацтва, з іх сцен выйдзе на вялікую сцэну сотні таленавітых народных самародкаў.

Таму ўжо цяпер трэба гаварыць, думаць, спрашчацца пра тое, як пачаць народным тэатрам, каб яны сапраўды былі народнымі ў самым шырокім сэнсе гэтага слова, каб яны як мага менш блудкалі ў пошукі, а хутчэй выйшлі на шырокі і светлы шлях сваёй творчасці.

На такую дарожку іх можа вывесці высокая майстэрства, якое нельга дасягнуць без змястоўнага рэпертуару.

Не хацелася б паўтараць даўно вядомаму існаму, што тэатр — гэта трыбуна, з якой пісьменнік і актёр вядуць страшную, памыяную размову пра сваю эпоху, пра свайго сучасніка. У эпоху Астроўскага і Чкава гэта трыбуна стаяла ўсё гэтае, але ў народным мастацтве, сённяшняй эпохы ў самай іх гурты. Народ хоча ў першую чаргу бачыць на сцене сваю эпоху, сваё сучаснае, хоча пацэпваць іх на шматлікіх пытанні, якія ставяць сённяшняе жыццё перад кожным чалавекам.

Ва ўсе эпохі сучаснасці і толькі сучаснасці жылі тэатры, а што ж гаварыць пра нашу эпоху, якая і нараджае такую цудоўную асяду, як народны тэатр. Ужо сама назва «народны» абавязвае тэатр жыць адным дыханнем з народам. І, можа, ў гэтым трэба было шукаць спецасабліва сцісненай самадзейнай творчасці.

А між тым ужо на самым пачатку свайго існавання народны тэатр сталі ледзь не філіяльным свайх цэнтральных і абласных сабратоў. Яны пачалі пераймаць іх рэпертуар, не ўлічыўшы таго, што прафесіянальны тэатры, акрамя сучаснага рэпертуару, моцна і павінны ставіць на сваёй сцене і класіку, і заходнюю драматургію, і п'есы з даўняга мінулага, бо яны падтрымваюць і творчасць і пачынаюць у выхаванні пераўвасабляючы ў сабе творца, а не проста пераказваючы яго творчасць. А гэта трэба ўважліва ўлічваць, каб не пераўвасабляць у сабе творца, а не проста пераказваючы яго творчасць.

Самадзейнаму актёру куды лямачы смяротна трагічна, чым купца, каласнага брыгадзіра, чым венецянскага дожа, бо каб сыграць купца, трэба ведаць яго эпоху, не псіхалогію, маральны кодэкс і яшчэ шмат чаго, што даецца многім гадамі навучання і творчасці.

Трагічна ж часта іграе сам трагік, і каб гэты вобраз быў пераканаўчым, артысту, пры слабым майстэрстве, памагае інтуіцыя.

А калі так, то рэпертуар тэатральных самадзейнасцей, у тым і аднародных тэатраў, мусяць быць у поўным сэнсе слова сучасным, пабудаваным на матэ-

рыяле жыцця, якое найбольш блізка самадзейнаму актёру. Гэты матэрыял будзе куды больш актыўна абуджаць інтуіцыю, творчую фантазію артыста, бо сцэна расінага Дома культуры вяртаецца ў вобразы і сцэны, якія не маюць гледзець самадзейнага артыста, які іграе на сцене не знаёмы для яго ролі па кніжкі, абстрактнаму, дыялектычнаму ўзбурэнню і горш за ўсё, калі на такую ўзбурэнню ствараюцца сцісненія вобразы класічнай драматургіі, раскрыццё якой даступна нават не кожнаму прафесіянальнаму тэатру. Горш таму, што такая ігра падае гледачу класічны тым самым і выдатна выдасяжэнне густы не толькі гледачоў, а і самога тэатра.

У самадзейным тэатры пакуль што няма яшчэ магчымасці парадзіць рыхтавацца да пастаноўкі класічнага твора — вывучаць эпоху, літаратуру, іканаграфію мастацтва, атмасферу быту, гісторыю. Ды калі б, скажам, і была такая магчымасць, то на пастаноўку больш-менш прывольна класічнага спектакля спатрыбіцца самае малое паўгода. А навошта народу такі народны тэатр, які можа бачыць два разы ў год? Гэта ўжо будзе не тэатр, а студыя, якая толькі час ад часу будзе паказваць сваю работу на сцене. Так яноўта наогул страціць сувязь з гледачамі і жыццём.

Тым не менш ледзь не кожны народны тэатр ці драматычны гурток лічыць за гонар уключыць у свае рэпертуарныя планы тую ці іншую класічную п'есу, каб усё было «як у людзей». «Ягор Булычой і іншыя», «Васа Жалізнява», «Не ўсё катэ масленіца», «Праўда добра, а шчасце лепш» і іншыя класічныя твора так і мільгаюць у спісах пастаўленаў на самадзейнай сцене. На шматлікіх рэцэнзій і абласных атпдаў класічны спектаклі лічыцца нібы пронісканым на рэспубліканскі агляд, дзе ў сваю чаргу яны таксама кананізуюцца, замест таго, каб шыра скажыць удельнікам, што ўзяліся яны пакуль што не за сваю справу, што нельга паібраці класічнага твора.

Я зусім не хачу сцвярджаць, што класіку нельга ставіць на самадзейнай сцене. У асобных выпадках, калі ў калектыве ёсць прафесіянальна вопытны рэжысёр, ёсць сцэнарыяры, а таленавіты выканаўца, які глыбока захапіўся б класічнай п'есай, відавочна, можна паставіць і такі спектакль.

Але ў большасці выпадкаў класіка ставіцца на самадзейнай сцене без сур'янага на тое творца права, проста, каб паказаць, што і мы не лыкам шытыя, што таму ці іншаму рэжысёру хочацца «фірмі» нос «прафесіянальнаму тэатру».

У кожным раённым цэнтры, у кожным каласе і саўгасе ёсць бібліятэка, і ў бібліятэках — класічная літаратура, яе чытаюць, вывучаюць у школах. І нягледзячы на тое, што ў нашай лесе застаецца ўзбурэнне аб класічных творах па кнігах, чым па аматарскіх сцісненых «справядлівых» іх. А размаўляючы з народам са сцісненай трыбуны трэба пра сённяшні дзень. Таму няк нельга пагадзіцца з дырэктарам Народнага тэатра Дома культуры Арханскага ільхокаміна А. Васілюскага, які кінку народным тэатрам заклік: няхай жыюць на самадзейнай сцене Шэкспір і Астроўскі! Ставіць толькі вялікіх п'ес!

Пераіснак сваіх магчымасцей ужо шмат нашкодзіла драматычнай самадзейнасці. Хопіць глядзець на вялікую п'есу, рэжысёр і актёры пачынаюць успамінаць, як яна была пастаўлена ў тым ці іншым

Кастусь ГУБАРЭВІЧ професіяналь і м тэатры. А ўспомніўшы, пачынаюць механічна пераймаць. У выніку — штаны. І не вымавоўка ўнікала трыбога ў мастацкага кіраўніка Ашмянскага раёна Дома культуры тава. Сіднева, якая сур'яна занепакоіла такое перайманне, бо яно штурхае самадзейнасць на шлях творчага паразітызму.

Тав. Сіднеў вельмі правільна і свчасова, па-мойму, ставіць пытанне аб набліжэнні тэатральных самадзейнасці да жыцця, бо сапраўды ў народным тэатрах пачынае вызначацца тэндэнцыя да нейкага акадэмізму. Калі, скажам, ставіць спектакль, дык вялікі, а калі вялікі, дык каб не горш, чым у акадэмічным тэатры.

Народны тэатры сапраўды павінны вучыцца майстэрству, і правільна, калі яны будуць раўняцца на маўкі вялікага мастацтва. Але нельга забываць, што самадзейны драматычны калектыв — не тэатр, а студыя, якая толькі час ад часу будзе паказваць сваю работу на сцене. Так яноўта наогул страціць сувязь з гледачамі і жыццём.

Тым не менш ледзь не кожны народны тэатр ці драматычны гурток лічыць за гонар уключыць у свае рэпертуарныя планы тую ці іншую класічную п'есу, каб усё было «як у людзей». «Ягор Булычой і іншыя», «Васа Жалізнява», «Не ўсё катэ масленіца», «Праўда добра, а шчасце лепш» і іншыя класічныя твора так і мільгаюць у спісах пастаўленаў на самадзейнай сцене. На шматлікіх рэцэнзій і абласных атпдаў класічны спектаклі лічыцца нібы пронісканым на рэспубліканскі агляд, дзе ў сваю чаргу яны таксама кананізуюцца, замест таго, каб шыра скажыць удельнікам, што ўзяліся яны пакуль што не за сваю справу, што нельга паібраці класічнага твора.

Я зусім не хачу сцвярджаць, што класіку нельга ставіць на самадзейнай сцене. У асобных выпадках, калі ў калектыве ёсць прафесіянальна вопытны рэжысёр, ёсць сцэнарыяры, а таленавіты выканаўца, які глыбока захапіўся б класічнай п'есай, відавочна, можна паставіць і такі спектакль.

Але ў большасці выпадкаў класіка ставіцца на самадзейнай сцене без сур'янага на тое творца права, проста, каб паказаць, што і мы не лыкам шытыя, што таму ці іншаму рэжысёру хочацца «фірмі» нос «прафесіянальнаму тэатру».

У кожным раённым цэнтры, у кожным каласе і саўгасе ёсць бібліятэка, і ў бібліятэках — класічная літаратура, яе чытаюць, вывучаюць у школах. І нягледзячы на тое, што ў нашай лесе застаецца ўзбурэнне аб класічных творах па кнігах, чым па аматарскіх сцісненых «справядлівых» іх. А размаўляючы з народам са сцісненай трыбуны трэба пра сённяшні дзень. Таму няк нельга пагадзіцца з дырэктарам Народнага тэатра Дома культуры Арханскага ільхокаміна А. Васілюскага, які кінку народным тэатрам заклік: няхай жыюць на самадзейнай сцене Шэкспір і Астроўскі! Ставіць толькі вялікіх п'ес!

Пераіснак сваіх магчымасцей ужо шмат нашкодзіла драматычнай самадзейнасці. Хопіць глядзець на вялікую п'есу, рэжысёр і актёры пачынаюць успамінаць, як яна была пастаўлена ў тым ці іншым

патрэбны народнаму тэатру. Патрэбны ў першую чаргу сучасны спектакль. У рэдакцыю газеты «Літаратура і мастацтва» калектывам пісьмаў з самадзейных калектываў са скаржамі, што ў рэспубліцы няма практычных баз для самадзейнасці. Калі для спектакля патрэбны, скажам, фрак і французскія шыблеты, дык гэта — цылая праблема.

Так і хочацца сказаць аўтарам гэтых пісьмаў: навошта вам тры фракі! Выходзіце вы да сваіх гледачоў у вобразы і касцюмах нашых сучаснікаў. У гэтых касцюмах вы будзеце выглядаць куды прыгажэйшымі, чым у фраках, якіх вы, да рэчы, і нясеце не ўмеце... Пакіньце вы фракчы і розныя іншыя гардэробныя п'есы прафесіянальным тэатрам, якім сапраўды, часам, трэба ставіць класіку з фракамі і камзоламі.

А ваша мастацтва — гэта наш сённяшні цудоўны дзень, і чым думаць, дзе дастаць фрак, можа, больш трэба паклапаціцца, каб вышыя артысты ўмелі не толькі выконваць ролі, а і па-майстэрску чытаць, спяваць, танцаваць, іграць на музычных інструментах, каб быць гатовым прымаць удзел ва ўсіх відах і формах самадзейнасці. Артыст народнага тэатра павінен быць прыкладна ўніверсальным спецыялістам у сферы драматычнай самадзейнасці — з'ява проста ненармальнасці.

Сучаснасць — душа народнага тэатра. Гэтая душа стала цікавай тэмай артыста С. Патрыціча. Але сучаснасць народнага тэатра не толькі ў пастаноўках сучасных п'ес, а і ў самай шыльнявай сувязі з жыццём народа і мастацкай самадзейнасцю.

Усё атмасфера творчага і грамадскага жыцця народнага тэатра мусяць быць напоўнена дыханнем сучаснасці, бо яна і ёсць тае атмасфера, якой дымае і жыць самадзейнасць.

У гэтай сувязі трэба сказаць, што ў народным тэатры яшчэ не высокі грамадскі тэмператур. Там, дзе ёсць мастацкія саветы, улічыў грамадскі больш адукаваныя. Ды і там, калі выбіраюць п'есу, нярэдка перамагаюць суб'ектыўныя густы рэжысёра і мастацкага кіраўніка. Некаторыя рэжысёры пераважаюць і свае сілы, і сілы свайго тэатра, бяручыся за пастаноўку цяжкіх і складаных п'ес. Не варт, па-мойму, было ставіць Баранавічаму народнаму тэатру вельмі складаную п'есу «Кветкі жыцця» Н. Паголіна, не гледзячы на іх выключную надзейнасць. На спектакль патрачана шмат часу, яшчэ больш энергія, а ні тэатру, ні гледачам ён не прынесе раласці.

Мастацкія саветы пра народных тэатрах павінны ў такіх і ва ўсіх іншых выпадках больш аб'ектыўна падыходзіць да выбару п'есы, улічываючы не толькі яе актуальнасць, а і магчымасці тэатра. Трэба даражыць часам самадзейных актёраў, бо, як правіла, яны вельмі мала ў іх. Думаецца, што ва ўмовах самадзейнасці нельга траціць тры ці чатыры месяцы, а тры і паўгода на пастаноўку спектак-

Пастаноўкай аднаактыва (з а з пачынаюцца класіцы кожны сённяшні народны тэатр) на самадзейнай сцене была б рэабілітавана «малая» драматургія, якая за апошні час прыйшла ў поўны заняпад, бо нават самы звычайны драматург прабліва капырыцца на аднаактыву.

Народнаму тэатру ні ў якім разе нельга адрывацца ад масавых форм мастацкай самадзейнасці — паставак аднаактыва спектакляў, літаратурна-музычных і літаратурных кампазіцый, масавых канцэртаў — форм, якія найбольш даступныя на сваёй рэалізацыі ў сённяшніх умовах і шырока бытуюць у самадзейнасці.

Калі правільна (а гэта абсалютна правільна), што народны тэатр — вышэйшая ступень мастацкай самадзейнасці, дык яны мусяць паказваць узоры, ствараць эталоны самадзейнага мастацтва, каб узнімаць яго да свайго ўзроўню.

Тым самым я не хачу сказаць, што народны тэатры павінны адмовіцца ад асваення вялікіх форм сцісненай творчасці. Вялікі спектакль трэба ставіць, але нельга, каб яны былі адзінай формай існавання самадзейнага калектыву і не кожны «вялікі» спектакль

ля. Гэта размагнічвае і ажыраў, якія рэдка выступаюць перад гледачамі, і гледачоў, якія маюць матчынасць толькі адзін раз за год паглядзець свой тэатр.

Наогул наспела ўжо неабходнасць пакласці канец рэпертуарнай стыхіі ў народных тэатрах, калі там ставяць, што каму ўдацца. Завяржэцца ж Міністэрства культуры рэпертуарныя планы рэспубліканскіх і абласных тэатраў, чаму ж не можа быць нейкіх планавых пачатак і ў рэпертуары народнага тэатра? Чаму таму ж Міністэрству сумесна з Рэспубліканскім Домам народнай творчасці не пачаць народным тэатрам класіку іх рэпертуарныя планы, улічыўшы асабліва кожнага калектыву? Талі б, відавочна, унікальна важная заданна стварэння сцісненых варыянтаў п'ес спецыяльна для народнага тэатра? Чаму над некаторымі п'есамі гэтыя тэатры працуюць па тры-чатыры, а то і больш месяцаў? Таму, што гэтыя п'есы маюць вялікую колькасць карцін, эпоздаў, разлічаны на складаную сцісненую тэхніку, якая неадступна самадзейнай сцене. Часу траціцца шмат, а вынік часта бывае роўны нулю. Абсалютна ж правільна гаворыць у сваім артыкуле метадист Магілёўскага абласнога Дома народнай творчасці А. Голыш, што перамена карцін ці эпоздаў у самадзейным спектаклі займае іншы раз 10—12 мінут, а ў выніку гледацтва цэлыяе ўражанне ад спектакля.

Дзя народных тэатраў неабходна п'есам з мінімальнай колькасцю карцін, эпоздаў, з простымі дэкарацыямі. Робяць жа прафесіянальны тэатры выдатныя варыянты сваіх спектакляў. Можна было б і, відавочна, трэба рабіць па найбольш складаных п'есам сцісненія варыянты для народнага тэатра, запраціўшы для гэтай справы драматургаў, тэатральных рэжысёраў і мастакоў.

У гэтай сувязі пачаеце яшчэ адно пытанне: як забяспечыць народнага тэатры п'есамі. Звычайна тэатры самі іх шукаюць. Але не кожны з іх мае магчымасць сачыць, а тым больш набываць новыя п'есы. Відавочна, трэба мець нейкі адзіны цэнтр, які б займаў гэтай справай і рэкамэндаваў бы творы сваёй і ў першую чаргу — беларускай драматургіі, якая, дарэчы, слаба пратрандуецца ў тэатральных самадзейнасці. Выдавочна часам назат Кур'яна, Беларускае тэатральнае таварыства і адноіны прысада Беларускаму народнаму тэатру пасылку беларускіх п'ес, у пераказках з беларускіх мовы. Там і на сённяшні дзень не могуць зразумець, чаму народны тэатры Беларусі мусяць ставіць п'есы ў пераказках з беларускіх мовы. Здавалася б, трэба было рабіць назаворот: ставіць на беларускай мове не толькі беларускія п'есы.

Пытанні рэпертуару найбольш важныя і неадкладныя ў жыцці тэатральных самадзейнасці і вырашэнне іх трэба таксама неадкладна.

Узровень канферэнцыі цэлага сусветнага артыстаў В. Чарнявэва, Э. Зігера, В. Прышчэпкіна, Ю. Матвеева, І. Вішнеўскага, Г. Стэрліна, якія выканалі папулярныя песні І. Дунаўскага, В. Мурадалі, П. Амагавэ.

Аб творчасці выдатных савецкіх кампазітараў-песеннікаў расказаў консультант бібліятэкі М. Жукавічкі.

Узровень канферэнцыі цэлага сусветнага артыстаў В. Чарнявэва, Э. Зігера, В. Прышчэпкіна, Ю. Матвеева, І. Вішнеўскага, Г. Стэрліна, якія выканалі папулярныя песні І. Дунаўскага, В. Мурадалі, П. Амагавэ.

Аб творчасці выдатных савецкіх кампазітараў-песеннікаў расказаў консультант бібліятэкі М. Жукавічкі.

Узровень канферэнцыі цэлага сусветнага артыстаў В. Чарнявэва, Э. Зігера, В. Прышчэпкіна, Ю. Матвеева, І. Вішнеўскага, Г. Стэрліна, якія выканалі папулярныя песні І. Дунаўскага, В. Мурадалі, П. Амагавэ.

Аб творчасці выдатных савецкіх кампазітараў-песеннікаў расказаў консультант бібліятэкі М. Жукавічкі.

Узровень канферэнцыі цэлага сусветнага артыстаў В. Чарнявэва, Э. Зігера, В. Прышчэпкіна, Ю. Матвеева, І. Вішнеўскага, Г. Стэрліна, якія выканалі папулярныя песні І. Дунаўскага, В. Мурадалі, П. Амагавэ.

ЛЕКЦЫЯ-КАНЦЭРТ

Дзя ўдзельніку настайняй канферэнцыі і актыву Мядзельскага раёна Мінскага гарадскага ўніверсітэта, Беларускае тэатральнае таварыства і адноіны прысада Беларускаму народнаму тэатру пасылку беларускіх п'ес, у пераказках з беларускіх мовы. Там і на сённяшні дзень не могуць зразумець, чаму народны тэатры Беларусі мусяць ставіць п'есы ў пераказках з беларускіх мовы. Здавалася б, трэба было рабіць назаворот: ставіць на беларускай мове не толькі беларускія п'есы.

Пытанні рэпертуару найбольш важныя і неадкладныя ў жыцці тэатральных самадзейнасці і вырашэнне іх трэба таксама неадкладна.

ЖЫЦЦЮ НАСУСТРАЧ

ГЕРОІ НАШЫХ ДЗЕН

ШЧЫРА кажучы, калі мне паралілі пазнаёміцца з Анатолем Александравічам Анхімоўскім, я вельмі залюскава. На тое былі свае прычыны. Я ведаў, што мае сібры па прыду даўно ўжо знайшлі для свайх нарыскаў тэорыю, яны яшчэ вядомы ўсё рэспубліцы Герой Саюза Ленінскага Працы, славутыя раманалізатары, вядомыя даяркі і сьвінаркі—усё гэта людзі, не раз ужо абстраляныя аб'ектыўна фотарэпартажам, усаўдзяныя пазамі і журналістамі, людзі, пра якіх шмат пісалі і славунісправы якіх сталі эталонам працоўнага гераізму савецкага чалавека.

Пра Анатоль Анхімоўскага шчы ніхто не пісаў, яго партрэт ніколі не было ні ў друку, ні сярод перадавоўцаў на гарадскай, раённай і заводскай дошках гонару.

У наш час каб неўважліва, перадавакі і не праславілі яго — гэта здавалася мне малаверным. Дык ці не пажартвала і мяне, назваўшы гэта прозвішчам?

МЫ ЦЗЕМ па заводскім двары з сакратаром партбюро завода Міхаілам Васільевічам Прусаковым — чалавекам надзвычай далікатным: ён нічым нагадаў мне вядомага работніка. Ізям і маўчы. Адсюль далікатна, прыгласаны заводскімі сценамі, гуд станкоў, вулканіе молатаў, бразгат жалеза, гудкі маставых кранаў. З неба падае мормы, надкукцілівы снег — ясна нік не можа перамагчы зіму.

Ціх сутракае нас зноўам і прыкатае. Але куды звернуць прызгляд, дудзіць сігнал мастагоў кранаў. Праста над станкамі паве сцягна будучага станка. Маленка, кіраноса краўнішчана ў шырокіх штанах і пшоўвай куртцы на ваче камусці ўсімхіа, але вядзе кран дакладна і легка, быццам забываюцца, а не працуе.

— Віра! — крычыць малды хлопец у бярэзе і паказвае рукой уніз. — Фруза, віра, каж! Краўнішчана Фруза асяржана апускае ажыкую дэталі на масток. Заеца, гэта не чыгуначная стаянка, а далікатная фарфоравая ваза. Ціх заступлены станкамі, стаянкамі, вузламі станкоў, пультамі кіравання, электраматэрыялаў. Нам даводзіцца прабірацца між гэтыма награванымі чыгуначна, жалеза і сталі.

— Тут у нас ідзе зборка унікальных станкоў, — парухае маўчыце сакратар, — таму канвееары і яшчэ якіх тэхнічных вынікаў, як бачыце, няма. Канвееар у нас у другім цэху. Там і прастрэнай і больш свята. А наогул у гэтых цэхах мы працуем апошнімі днямі. Можна, бачыць: будзем новыя карпусы.

Салістка ансамбля танца ВССР Святлана Ясенеіч выступае ў новай праграме, прывесанай XXII з'ездзе партыі. Яна іграе ролю ў сцёце «Свята ўраджанна».

У ХРЭСТАМАТЫЮ — ТВОРЫ ХРЭСТАМАТАЙНЫЯ ПІСЬМО У РЕДАКЦЫЮ

Калі прыходзіш у бібліятэку і даведаешся, што значная колькасць моладзі, выбіраючы літаратуру для чытання, аддае перавагу таннаму дэзэжыву, пачынаеш думаць аб прычынах такога становішча.

Перш за ўсё гэтую з'яву можна, відавочна, тлумачыць змяняльнай неспыменнасцю. І тут, думаецца, значная частка адказнасці класіфікацыя на школу.

Вось школьная праграма па беларускай літаратуры. У апошні час колькасць гадзін на вывучэнне літаратуры змяншаецца. Імяна таму павінны вырацца ўрата да выбару твораў для праграмы і вывучэння. У хрэстаматыі павінны ўключыцца сапраўды хрэстаматычныя творы — выдатныя ў ідэйных, эстэтычных і выхавальных адноснах.

Пакуль жа далёка не ўсе творы, змяшчаныя ў хрэстаматыях, адпавядаюць гэтым патрабаванням. Паглядзіце хрэстаматы для 5—7 класаў. Відавочна, што змяшчаныя прычыны, якія паказаны ў іх аснову (прычыны самога на сабе незгоднаму), часам прыносяцца ў ахвяру эстэтычным меркаванням.

Так, у 5 класе побач з творамі, ідэйна-мастацкай вартасці якіх даўно ўжо выпрабаваны часам, вывучаюцца і такія аглядаючыя, як «Новы год» А. Якімовіча, «Зялавяты камень» І. Грамовіча. У адным класе 25 вучняў з 32 аказалі, што гэтыя аглядаючыя ім не падабаюцца, бо яны нецкавыя. Ды і як могуць падабацца пачаткі класікам творы расцягнаныя.

С. АНДРАЮК, настаўнік Крываносаўскай сярэдняй школы, Стараляроўскага раён, Мінская вобласць.

Алесь АСПЕНКА шабруй яшчэ, каб, як ластэрка, роўная буд паверхня. — Зафарбуем, не працяж маела. — Зафарбуем... — бурчыць Анхімоўскі і сам бярэ ў рукі шабру, каб параўняць і без таго роўную паверхню.

Даўно прагудзе гудок, спусцеў цэх, а Анатоль ніяк не можа ад сваёго станка, штосці прыкладжае, звяртае з чаржамі, каб ад часу заадуваецца. То пусціць станок, то зноў спыніць яго. Памятае шпіндэль — доўгі прэнт, на якім трымаецца шліфавальны круг, — загляне ў чарва стаянка і зноў хмурць лоб.

Гэта было няварудна выхадзіла. Мы развіталіся, так і не пугтарыўшы як след. Анатоль быў маўчлівым, аспасроджана. А ў панядзелак з'явіўся пераможца, які адбыўся з чалавекам. Быў ён вядомы даяркі і нейкі ўзрушаным, нібы атрымаў узнагароду.

Працуе, бачыце, працуе, — сустраў ён мяне гэтай навіной. — А я ў суботу ледзь галаву не зламаў. Не пусціўе шпіндэль і ўсё. Націснем рукой — парадак, а пачыў зноў замкава. Увесь дзень шукаў прычыну, усё вядзе праверыць, нічога не мог знайсці. У нядзелу гуляе з жонкай па горадзе, а сам даўно сёбе на тым, што думаю пра гэты практыцы шпіндэль. І ўсё ж дадумася... Прышоў сёння на работу, вымераў, невадліка неадкладнасці ў намерах.

— Чаму ж было не параіцца? — Не ўжо, трэба да ўста самому даходзіць. Так яноўта прывыкнуць да лёгкага жыцця, а я не люблю жыць лёгка. Нецкава лёгка жыць. Слабееш нецк...

Балей, у гэтых словах відавочна ўсё наша пакаленне. Быць так, дзе найбольш цяжка, перамагаць цяжкасці і ў гэтым знаходзіць асалоду, бачыць сэнс жыцця.

ЗМАЛТЫХ ГОДАў Анатоль Анхімоўскі бачыў пераможца прыклад старэйшых. Водгуд-дзень далаты да вёскі Расна незабудныя ідэ

КАЛІ ІСЦІ ЗА БАБУ ЯКАЮ-СХЕМАЮ...

Кароткая апавесць становіцца ўлюбеным жанрам многіх сучасных празаікаў.

Змяшчэння ў чацвёртым нумары часопіса «Неман» апавесць Галіны Васюкова «Вецер з паўднё» — маленькая па памеру, Можна, гэта той самы твор, у якім дачка, ёмка расказвае аб нашым сучасніку, можа, гэта твор, які чытаецца адным дзітвам?

На жаль, апавесць засмучае чытача: яна нейкая вольная і сцярамонная, населена заўважліва спалоненым, духоўна забедненым людзьмі. Шаблонным, безжывым, атрымаўся ў аўтара калябас галубай герані — Лілі, якая з інстытуцкім дыпломам пераступае школьна парог. Лілі прайшла па старонках апавесці, не падзяліўшыся з чытачом скарбамі юнай душы, не расказваючы як след нават аб чымта прафесіянальным; аб тым, чым жыве цяпер савецкая школа, і чым павінна жыць яна, педагог...

Геранія думае, разважае. Вось як гэта выглядае ў апавесці: «А задэк было многа. І гэта была з іх — это повисит успеваемость и доброты, чтобы в классе не было второродников. А ведь это не так легко! Дети выводят разные способности и способности, послушные и озорные...»

Чытач таксама мала што разуме, яму недастаткова аўтарскіх паспешлівых рэмаркаў, яму хочацца ведаць, як жа гэта ўсё «высвятлялася». Але бабубка-схема не любіць затрымлівацца ў дарозе, яна паспешліва цягне Галіну Васюкову з чарговым паспешлівым тэроўм далей па вытанчаваных літаратурных сцяжынках.

Лілі гаворыць сваёй маці Ганіне: «Пяць год я не хачу, не буду працаваць у школе! Здаецца, што ўсе з гэтай моманту і пачынецца сур'ёзны псіхалагічны канфлікт. Аднак Галіна Васюкова паспешліва аб'явіла пошукі Лілі самой сябе. Літаратурна пра старонку ўсё становіцца на месца: «Лілі ўжо не крычці на уроках, як прежде. Терпеливо объясняет она, стараясь уложиться в рамки урока. И разве так отвечают они сейчас, как отвечали в начале года? Правила, иногда правила по русской грамматике кто-нибудь рассказывает наполовину по-белорусски, но это мелочи.»

Лілі ўдзельнічае ў раённай культурнай эстафете, спявае ў хоры, чытае ўрываак з твора Горькага. Адапедычны старонкі зусім не рухаюць сюжэта апавесці, не дапамагаюць далейшаму раскрыццю характараў герані, бо зноў жа тут пераважае пераказ, скурагаворка.

Нікога істогінага не дадае да апавесці і нечаканая хвароба Лілі на запаленне лёгкіх. Яшчэ адно «выпрабаванне»?

Але бабубка-схема — не такія ўжо дрэнная бабубка. Яна накіроўвае ў вёску, дзе працуе Лілі, маладога агранома, ад аднаго позірку якога ў дзячынных міль сэрца.

Шчаслівы фінал!

І калі Галіна Васюкова дапісвае апошнюю фразу апавесці: «Их (дзячынны, — Э. К.) звонкие голоса, шепот птиц и гул тракторов сливаются в одну радостную мелодию весны и счастья»... — бабубка-схема ад душы дзякуе ёй і адраўляецца на пошукі новых аўтараў.

Не, не ўсхвалявала чытача жыццё настаўніка Лілі. Яна шчыры, нешківавы чалавек. І ў дадатак Лілі не пазабудзена пошасціца. Настаўніца Ніна Клімешчына запрашае яе на танцы, куды павінны прыйсці і два маладыя хлопцы. «Ого, — смеецца Лілі. — Тогда придется идти на танцы, может и мне один достанется». А вось як рэагуе яна на позірк настаўніцы-каледж: «Что это она? Ах, лейтенант! Ревунет, видно... Милая Ниночка, — мысленно говорит она, — твой Пётр славный парент, но можешь за него не волноваться. Мне он не нужен...»

Пазабудзеным інтэлектуальнага багацця і культуры паучыццю паўстаюць са старонкаў апавесці і іншыя настаўнікі. Азіз з іх, Міхаіл Міхайлавіч, так парозіць сябе першым жа знаёмствам з Лілай. «Николай Михайлович, пожимая Лиле руку, патетически изрек: — О, еще одна золотухая нимфа! — за что был награжден колючим взглядом жени, у которой и глаза и волосы были темными.»

Дырэктар школы Іван Захаравіч раз-пораз з'яўляецца на старонках

твора, каб сваёму чарговым сям'янам і зноў бясцелна знікае. Лілі дзякуе хворая. Ледзьве ачуняе пасля цяжкай хваробы, Іван Захаравіч наведвае настаўніцу. Але як ён трывае сябе?

«Войдя в комнату, он первым делом справился о Лилином здоровье и тут же, не теряя времени, начал объяснять ей сложившуюся в школе обстановку. Свои разговоры он подкреплял бумагами. Он вытаскивал их из портфеля, изо всех карманов, и скоро на столе был уже целый ворох.»

Іншыя настаўнікі характэрна аўтографічна ў апавесці галоўным чынам па ўзросту: «немолодая Татьяна Николаевна», «молодая учительница-математичка Нина Климентьевна». І, нарэшце, «совсем еще молодая» жонка дырэктара Варвара Сцяпанавна.

Мова апавесці аднастайная, блыкая. Аўтар часта напіраўна будзе сказаць, яны не заўсёды выразныя па сэнсу: «И вдруг, как молния, сверкнула мысль: «Девочки пели частушки, выученные от старших. Маленькие разглагольствовали Бима и Бима, в которых было больше шепелков и колотушек, чем смысла!»

«Несколько дней весь класс ходит с видом заговорщиков.»

Апавесць «Вецер з паўднё» нешта палібона на арніну замалёўку, бо людзі хадзяць, разважаюць, а мы не чуюм іх голосу, не заўважаем кіпчэня іх паучыццю.

Э. КАРПАЧОУ.

У МАЙСТЭРНИ СКУЛЬПТАРА

ЗАДУМЫ І УВАСАБЛЕННІ

Калі ўваходзіць у майстэрню беларускага скульптара Андрэя Бембеля і пачынае знацца з яго работамі, пераконавацца, што мастацтва шчырае і новае самаздадзі, а не вышывае з манераў мінскага аўтазавада, поспехі ільноваду Вяшчыцына, і вялікая дружба народаў краіны, і барацьба працоўных саўземаў.

Узвядзенні, штодзённым жыццём скульптар заўсёды знаходзіць гэрачыныя рысы савецкага чалавека. Вось невялікі партрэт дзурчын. Просты і адкрыты твар. Крху задуманыя вочы, але позірк упэўнены. Мы не бачым яе руц, але адчуваем, што яны працывіць, сумленныя.

Звычайная прстая дзурчын, будаўніца, — гаворыць Андрэй Ануфрыевіч.

Бось іх азіз адзін партрэт. Чалавек уладцаецца ў дачечку. Не нечым заплочаны. Бембель не называе яго прывізанца. Кароткае тлумачэнне: механік аднаго леспрагаса. Побач галава ўжо немаладога чалавека. Твар у зморшчын, крху стамлены. Мы не ведаем гэтага чалавека. Нам яго не даводзілася сустракаць, і разам з тым адчуваем, што ён знаёмы. Знаёмы таму, што позірк яго свеціцца цёплым і шчасным. Гэта — партрэт саласіка Псарчына. Супраць яго на паліцы зоймае статуэтка чалавека. Статуэтка была ўстаноўлена ў Беларускай палібоны саўземаў і выставіла ў Мінску. Ніжэй на паліцы партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна, фізікултурніца з каўчым.

Год назад у скульптара ўзнікла думка стварыць статуэтку. І тады ён зваўся яе ўмоўнай назва «Наш сумленнік». Цяжка сказаць, што стала штуршком для гэтай задумкі. Можна, першыя савецкія спадарожнікі Зямлі, момантныя выступленні Мікіты Сяргеевіча Хрушчоўа ў абарону міру, можа, гэрачыны праца савецкіх людзей. Уласна кажучы, не гэта галоўнае. Азіз за адным з'яўляюцца зямля. Яны ўсталяваны ў Беларускай палібоны саўземаў і выставіла ў Мінску. Ніжэй на паліцы партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна, фізікултурніца з каўчым.

На адным з вы бацьчыце гэту статуэтку. Скульптар назваў яе «Ніхэй ніколі не будзе узняты мена». Работы амаль што закончана. Бембель прысвядзіў яе XXII з'езду Камуністычнай партыі. Бось у Андрэя Бембеля ішчэ адна творчая задумка — помнік аднаму з выдатных дзеячоў Камуністычнай партыі і арганізатару Беларускай дзурчынны Мінска. Над помнікам скульптар працуе шмат год. Зроблена дзурчынны скульптар расказвае не зусім ахвотна, лічыць, што наперадзе яшчэ немалая работа і гаворыць пра помнік загады не варты. Затое ён хваляецца расказвае пра сваю намер паехаць на будаўніцтва Палібоны нафтапрапароўчага завада. Гэта значыць, што з часам з'явіцца новыя партрэты нашых сучаснікаў.

Партызанскімі сцежкамі

У Беларусі значна і творчы калектывы ўдзельнікі партызанскай барацьбы.

У вёску Дамітраўка саўчасная ферма радуе вочы. Акуратныя глінабітныя кароўкі, аўтанякі, электрапалівыя апараты, падвесная дарога. Зроблена ўсё для мейсця, менавіта пачуць цікавае расказ чытальнікаў. Ганьні Кулішова на вайне з беларусамі. Кудзіна выхоўвалася ў дзіцячым доме, потым была эвакуіравана, пад Сталінград паранена, трапіла ў Казахстан і там шыра па-сбравала з прастай жанчынай Райкуль Табісавой, якая так менавіта з'яўлялася для беларускай дзурчынны ў цяжкі час вайны.

З дзурчынны хваляваннем ехаў я ў вёску Колба і Калібоны. У вёску Колба, дзе ў 1942—1943 гадах знаходзілася наша рота. Я многіх там ведаў і многія, як казалася, памтаюць мяне. Пры сустрыцы з тэўшым хваляваннем ўспомнілі такі эпізод. У доме гэтага чалавека распарываўся некалі план злучэння партызан з войскамі Савецкай Арміі. Памтаю, як нечаканна наліцеў нямецкі самалёт, пачаў бамбіць. Быў шокданены і дом, дзе знаходзіліся мы, але,

на шчасце, нікога нават не параніла. Цяпер у Сцяпана Валовіка новая хата.

У вёску Колба, цэнтры калгаса «Савецкая Беларусь», стыхіна ўзнік сгод. Калгаснікі расказвалі пра сваё жыццё, пыталіся ў мяне пра Калмыкію. Усіх усхваляваў расказ старэйшых калгаса Пятра Забродскага. У гады вайны, калі

я быў у партызанскай роты ў вёску Колба, ён знаходзіўся ў Калмыкіі, удзельнічаў у фарміраванні кавалерыйскай дывізіі. Пётр Кірылавіч шэпа гаворыць пра калмыцкі народ, а калгаснікі выказваюць жаданне наладзіць дзельнае сувязі з калмыцкай калгаснай вёскай.

Непадалёку ад Колбы — вялікі лес Церабэль. Там паліна дома лесніка была нашай партызанскай стаянкай. Калі мы цяпер прыходзілі туды, я не пазнаў гэтае месца: навокал размісціліся будынкі леспрагаса. На могілках дзе пахаваны партызаны, пастанавлены прыгожы помнік. Пахаваны мы ля вёску партызанскіх зямляна. Амаль усе яны абваліліся, і на месцы іх вырастаў вялікі дрэвы.

Не менш хваляючымі былі сустрыцы і ў Слаўгарадскім раёне. У вёску Дуброўка па-батарска абняўся я з будымі партызанамі Пятром Аляксеевым, Андрэем Клішчам. У вёску Перагон сустрыўся з 80-гадовым калгаснікам Камарковым: у гады вайны ён даставіў у наш полк скрыні з партронамі, шэпа ручныя кулямёты, шмат вінтовак і аўтаматаў. Шкавае, хваляючая сустрыка!

Я сказаў сябрам пра сваю запаветную мару — напісаць кнігу аб нашай сумеснай барацьбе, аб дружбе калмыцкага і беларускага народаў, аб сённяшнім шчаслівым жыццём.

Міхаіл ХАНИАУ.

Пасля доўгай ротаў прыняма сустрыцы сябрам. Асбліва сябрам баявым. Шмат пра што ёсць пагаварыць. Былы камандзір партызанскага злучэння Савельі Гарасімавіч Сідаранка (справа) і калмыцкі пісьменнік Міхаіл Ваньмявіч Ханіаў успомнілі пры сустрыцы партызанскую дружбу і баявыя паходзі.

Фота Ч. Мейна. (БЕЛТА).

Маці з Беразіны

Толькі чуюцца вёскаў усплёскі ў глухмені начной і сырой. З вёскі Месціна, ціхае вёскі, Прабяралася лодка ракой.

І глядзель бярозы, каліны, Які старая стрчала яго, Дзе пачынаць ты сплязны Палі ў хваля, нібыта агонь.

Маці ўсё выглядае, чыкала Сынз анюга чыка, многа дзён. А другога вась та абдымала, Нібы ён народжаны ён.

І хоць сэрца гарыць, нібы рана, — У сьне новым уцеху знайшла, І павезла яна партызана, Каб да роднага смерць не прышла.

Толькі вывесці сына з-пад кулі бы, Дыць смерць тыя кулі наўкол, Саць яму беларускае бульбы, Пасадзіўшы гасціна за стол.

І раскроіла хлеба буханку, Ёў сьледат, запіваў малаком, Падарыла салдату вунку, Грэў камяк яго агнемком.

Ён прамыў тут не доўга, дарчы, Дзе здавалася, быццам у сьне; З волі маці-кальчынкі на стрэчу Даходзіць і Беразіна.

...Пехатой аб'ядуў усю планету, На вяршыні сплэтак зару, Гучы голас мой грывыне на сьвету: «Мая маці — мая Беларусь!»

Пашталёўн

Чарнавока калмычка Ёмка ўселяў у сядле. Чарнавока калмычка Наймілейшая ў сале.

Торба — ведзее самі — Разбухае ад газет. Вараны стрыжы вунку, Добра чыць даўні след.

Вось прасторная кашара, Новы дом для чабанова, Гэта тут пасуць атары — Хмары белых табуноў.

Чабаны не страчаюць: Хатнім духам падышы, І духаным добрым чвем Поць з кубкаў ад душы.

Як утульна ў новым доме, Стаў мілейшыя белы свет, Ды не процдзён шлях, вядома, — Многа пісем і газет.

Зноў — у вецер, у віхуру. Зноў ў вецер, у віхуру. Мароз-агонь, І ляціць, ляціць, як бура, Добры конь, гарачы конь.

Экіпажы на рэспубліцы

Ні ўдзельні ў іначы не сціхае гула сталепалівыных леду Мінскага трактарнага завада. Здаецца, звычайныя людзі працуюць тут, але незвычайныя ішчэ адна Кампартій Беларусі абавязвае даць звыш плана 500 тон сталі.

Аб працоўных поспехах мінскіх трактарназаводаў і расказвае першы сюжэт кіначасопіса «Савецкая Беларусь» № 22, які пачаў дэманстравацца на экранх рэспублікі.

З цікавасцю будуць прагледжаны кінакадры аб уборцы ўраджаю, зняты апэратарам Ю. Іванцовым у калгасе «17 верасня» Берастовіцкага раёна.

З кінасюжэта «Новабудоваў сямігодкі» (апэратар М. Бераў) глядзчы дзельна дзельна аб тым, што на Украіне беларускія сталіцы вырастаў і гмаі яшчэ адной новабудоваў! — Мінскага матарнага завада.

Асобны кінасюжэт прысьвечаны ушанаванню памці выдатнай беларускай паэтэсы Цёткі (Алазія Пашкевіч).

Далей у кіначасопісе расказваецца аб мужнасці і адвазе савецкіх воінаў, выстаўны-продажы змбі ў Мінску.

Заклучэння кінакадры часопіса прысьвечаны другой Усебеларускай спартакіядзе прафсаюзаў, якая некалькі дзён праходзіла на мінскім стадыёне «Дынама».

Думаецца, бацькам нашым лягчай на фронце. А яны вядуць пад Берлін паабарона. Вам за матчыну сплэтку толькі трымацца, а не тут быць. — Не пшчына, а працаваць трэба! — падтрымаў Юрка Анатолю.

І некай адразу змяніўся настроі. Цяпер ужо не падохалі руіны.

Тут і суджана было працаваць Анатолю, калі ён скончыў школу ФЭН.

Сіваваты, мажы, з невялікай бародкай, сьлесар-монтажнік Снараў, убачыўшы Анатолю, працянуў руку.

— Здароў, Толя. Кончылася, значыць, тваё вучэнства. Гэта добра, што да нас трапіў. Тут праходзіць практыку і працоўнае жыццё ладзіць будзеш. Уключайся, браток, у справу. Перш за ўсё — кран яна вон як патрэбна. Хутка абсталяванне пачне прыбываць. Без крана яго не зманціруеш.

Анатолю азірнуўся — крана нідзе не было. — Дзе ж кран? — Снараў хітравата прыжмурчыў вочы. — У тым і справа, што яго няма, але трэба, каб ён быў. — З наветра яго не зробіш. — Што-нішто ад вайны засталася. Падкраніныя пушкі на заводзе знойдзем. Пакапаўшыся, можна і часткі крана знайсці. Астатняе самі зробім. Мы, Толя, сьлесары — гэтым усё сказана.

Бэзькі былі пакаржаны, не хапала частак, Анатолю глядзель на грудзі жалеза і думаў, з чаго пачынаць. Бездумна чытаў молату тут не абійсяні. Скаваў пра гэта Снараў. Той паліпаў Анатолю на плячы.

— Правільна кажаш. Будзем спачатку молат збіраць. Пасля выпрамалялі молатам падкранавыя пушкі, маніравалі кран, падганялі часткі, бо яны былі ад розных кранаў, працавалі, пакуль не цямнела ў пэру. Лазілі, як акрабаты, пад столаў, выточвалі часткі, змацоўвалі пласцінамі бэзькі. Сталіся ўсё. Адзін Снараў, здавалася, не ведаў стомы. Калі трэба было пераносіць якую цяжкую бэзьку, ён казаў Анатолю.

— Ніхіль каго на дапамогу. Так яні і пераносілі бэзькі: спераду адзін Снараў, ззаду Анатолю і яшчэ які-небудзь хлопцет. Даводзілася цяперчэ. Бо як ты скажаш, што табе цяжка, калі стары чалавек працуе за двух.

Нарэшце настаў дзень, калі на кранавай масток залезла кранавушчыца, уключыла перадачу, і машына скруцілася з месца, павіляла над галавамі. Які зачараваны, глядзель Анатолю на кран, што нібы жывы, падключыў чыжыкі рэчы і нёс іх на другі бок з'яка. У грудзях было цесна сэрцу. Хачелася спяваць... Снараў прыгладжаў бародку, прыжмурчыў вочы, усміхаўся.

— Вось, Толя, і першая наша машына. А колькі мы іх ужо зробім. Ого, чалавек усё м'яка! Каб яны толькі вась такіх гітэры не перашкаджалі, дык ён даўно на неба злезла бы.

Снараў навучыў Анатолю любіць тэхніку, разбірацца ў ёй, хадзіць да ўсёго свамі розумам. Цяпер у Анатолю проста сярбелі рукі, калі ён бачыў вейкі новы станок. Хачелася разабраць яго,

што ён не ведаў, як яны выратуюцца з палюны, адразу прыбываў сід і ўпэўненасці. І хлопцы ўжылі, прдумавшы хітры план.

У вёску Анатолю вярнуўся насталеы і не пагадаў ужо сур'ёзна. На ўсходзе грывела канада. І неўзабаве Савецкая Армія вызваліла людзей ад немучыня смерці.

Разам з Алашам Мішкевічам Анатолю з першых дзён уключалася ў працу па аднаўленню калгаса. Мужчыны ў вёску не засталася. Кіравалі калгасам, працавалі на полі жанчыны. Спакойная, маўлікава цётка Марфа чынер талкова распараджала брыгадаў. Анатолю дзівіўся, адкуль у жанчыны ўзяўся гэты талант кіраваць людзьмі без крху, ляякі, але шведра і рашуча. Быццам яна ўсё жыццё была за брыгадзіра.

Некаторыя скардзіліся на свой лёс. І сапраўды, у людзей не хапала хлеба, бульбы, не было малака. Карміліся шчаўем, сукцеем канюшыны. Але Анатолю стараўся трымацца бадэра. Рацівай ён запратаў коней, і ледзь дастаюцца да ручак плуга, араў пад жыта павіра. А ўвечары прыходзіла цётка Марфа, прасіла:

— Можна ты, Толячак, з'ездыў бы на начле? Усё ж мужчына.

І «мужчына» ішоў пасвіць коней. Было надта цяжка, але заўсёды ў вухах сталі словы камісара: «Не пшчына!»

Адночы на дварах калгаснай канторы паявілася аб'ява. Яна заклікала ўсіх, хто жадае аднаўляць родны горад Віцебск, паступіць у школу ФЭН.

Цётка Марфа выслухала хлопца, на хвіліну задумалася.

— Не хачелася б, каб ты кідаў нас, але ідзі, — сказала яна. — Такія там велькі патрэбны. Назад не прыбжыжкі, ведаю. Толькі глядзі, Толя, не ганіся за лёгкім хлемам. З малады жывы: лёгкі хлеб — горкі, працай здабыты — смачны.

З ранку праішоў дождж, прыбіў нора на дароце. Ісці было не гарача. Анатолю раз-пораз прапраўе зрыбны мяшчак на сьне. У мяшчэку — пенавая бульба і сукары — апошнія прыласы з дому. Крху сумнавата, крху бозня і крху радасна. Сумнавата за мамі, бозня невадамага і радасна, што ён цяпер самастойны чалавек і ўсё залежыць ад яго.

Побач з ім, гэтак жа, як і Анатолю, бясонжж крочыць паўнавата, невяскова і вельмі гаварчкая жанчына — Ларыса Трыбуль. Яна ідзе да свайго мужа, які пасля партызанскага атрада застаўся працаваць у Віцебску. Дасюль Ларыса здавалася Анатолю звычайнай жанчынай, як і ўсе цёткі з іх вёскі. Цяпер Анатолю слухае яе дзельніца дасціпнасці жартуа, а яшчэ больш той умісласці, з якой яна расказвае пра сваю працу на фабрыцы. Аказваецца, Ларыса была ўдзячлівай і яна многа расказвала пра сваіх сьбіроках, пра добрыя іх давеннае жыццё. Здаецца, фабрыку яна любіць больш за дом. Калі Ларыса пачынае расказваць пра тое, як працавала, як хапала на вярчоркі, дык вочы неадважна прыб'ядае кроку, быццам хоца дагнаць тое, давеннае жыццё.

— Чалавека, Толя, сустракаюць па адзекі, а праводзяць па розуму, — Ларыса гаворыць, быццам жартуе. З яе круглага твару не сходзіць

што сядзіць ў вагонах, і марылі калі-небудзь прыхацца вась так да самай Масквы, каб там удасталася наглядзецца на героў.

І раптам грывнула вайна! Па дарогах пацягнулі доўгія чароды бежанцаў. Затым адступілі праз вёску артылерыя і танкісты, прыходзілі абозы. Спалонаныя вачыма глядзель малады тры мушкетеры на запаленых, змораных чырванармейцаў, што маўлікава хадзіліся на ўсход. Здавалася, ушчынт разлічаліся юнакія мамы пра гэрачыны позірк! Хлопцы дзівіліся, дзе ж падзельна тых людзей, што зрабілі столькі выдатных спраў. Ніякую яны спалохаліся, ці можа чакаюць загалу? І раптам пракацілася па вёсках чутка, што сама Грызадубава прылятала бамбіць немцаў у Вібецку і нават ськінула ім записку: «Падарункі з Масквы прывезла Грызадубава». А яшчэ праз нейкі час загаравілі ў вёску пра Баўдучоў і Белюкова, якія таксама бамбілі немцаў. Значыць, жывуць героі! Хлопцы акрылі. Цяпер яны часта марылі пра тое, як бы добра было перабрацца на той бок фронту. На жаль, пра тэ-та можна было толькі марыць.

Аднаго разу ў хату да Анхімоўскіх зашоў вайсковец. Калі ён ськінуў шыньск, дык Анатолю заўважылі на рукавах сляды ад нашых зорак. Камісар!

Маці раіла вайсковцу: — Прыстаў бы ты чалавечу, дзе ў вёску, пера-чакаў бы ліхадзечу. Камісар усміхнуўся: — Не, маці, хавачца мне неляга. Хто ж ваяваць будзе?

— Дык ладка ж ісці, пакуль дайдзеш да фронту, глядзі і змярацца з немцам. — Мір мы ў Берліне заключым будзем, а ваяваць і тут можна. Ого! Якчы ён!

Ён вышпаў. Анатолю дагнаў яго на агародзе, ля рову. — Дзядзечка, ты позірк мізручыю Анатолеву постаць. У цемры яна здавалася яшчэ мунька.

— Які там герой... Ну, ды нічога, хутка па-чухеш, як мы будзем біць Гітлера. — Хутэй бы, агоркла ўжо вайна. — Э-э-э, хлопцы, запомні назаўсёды: як бы не было цяжка — не пшчына! Лёгка жыць не цікава, сумна. Ну, братце, бывай, чакаюць мяне.

«Не пшчына!» — думаў Анатолю ідуць да-дому. «Не пшчына», як бы цяжка ні было.

Неўзабаве згарыла выбухі на чыгужны, запалі паліцыяны участкі, пачалі падрывацца на мінах нямецкіх машыны. Анатолю зваўся гэты выбухі з тым талічым чалавек, што адночы заходзіў да іх. Было радасна, што ён вядоў, якія ніколі не апусь

ЖЫЦЦЮ НАСУСТРАЧ

[Заканчэнне. Пачатак на 2 і 3 стар.]

Анатоль ужо так прывык да не, што жыццё без працы і не ўяўляў. А тут яшчэ лёд збегі яго з будоўным чалавекам Ігнатом Мартынавічам Віталевым, старым бальшавіком, кадравым рабочым завода.

Тых, хто вылучыўся на мантажы абсталявання, перавялі ў новы рамонтны цэх, начальнікам якога быў Віталей. Ігнат Мартынавіч меў даўнюю авычку ведаць усё пра людзей, з якімі працуе. З навучкамі ён доўга гутарыў, высвятляў, які характар у кожнага з іх, што умею рабіць, як глядзяць на жыццё.

Анатоль не ўмеў асабліва прыгожа расказваць пра сябе. Больш расказваў пра тых людзей, з якімі сустракаўся і да якіх стараўся быць падавольным. Мабыць, гэта і спадбалала старога Віталеву.

Усё часцей і часцей Ігнат Мартынавіч вёў размовы з Анатолем, расказваў яму пра партыю, пра яе барацьбу за пабудову сацыялізму. Расказваў проста і ясна, як пра сваё жыццё. І дзіўна, перад Анатолем паставіла кіруючае жыццё партыі, не слаўныя справы і чыстотныя пламя.

Частва Віталей пачынаў фантазіраваць пра тэхніку будучага, пра новыя гараны, пра людзей, якія будуча ў іх жыць. Пасля таго гутарак Анатоль ішоў у бібліятэку, браў кніжкі, вывучаў новую тэхніку, узабагаў сябе ведамі. І вядома, працаваў сумленна. З размоў з Віталевым ён зразумеў: будаваць камунізм без свядомых адносін да працы нельга. І Анатоль не дае сабе палёгкай. Навідаюча спазнаў, вядомыя мінуты прастаю, вядомыя нехайнасці ў працы. Быць такім, як лепшыя камуністы. Вывучаў у іх жыццё і працаваў.

Анатоль даўно хацелася далучыцца да камуністаў, але было боязна: скажучы, пачакай яшчэ, заўдта малашы.

Між тым, у партыйным бюро ўжо гаварылі пра маладога сеслера.

Які ты гаварыў на Анхімоўскага? — пытаўся ў Віталеву сакратар партбюро.

— Добрым будзе бальшавіком, Тацяна Давыдаўна, — адказваў Віталей. Не крыкуном з білетам у кішні, а сапраўдным будоўніком камунізму. У душы ён ужо камуніст.

— Трэба ўмя даматчы, Ігнат Мартынавіч.

— Не турбуйся, Тацяна Давыдаўна, сапраўдны чалавек да нас прыйдзе. Добрая змена нам будзе.

І вось заводскія камуністы сцвядзілі на лаўках. Пасведзілі, стрыманыя, з вядомымі тварамі. А ён, Анатоль, зусім малады, вясёлы, жыць так мала зрабіў для свай радзімы. І яму крыху няёмка і боязна. Трышчыць пар вацы іскраваны на яго. Камуністы ўважліва слухалі Анатоль, нетаропліва задавалі пытанні. Потым адзін за другім падмаюцца са сваіх месц, шчыра, па-сеслерску гавораць аб ім, расказваюць пра тых абавязкі, якія ўскладзяцца на маладога камуніста.

Анатоль не прунасека вядомыя слова. «Ніколі не падваў вас, таварышы», — думае ён і, нібы клічу, даўтавае гэтыя словы не адзін раз. Старшыню сходу просіць падзіць руці тых, хто згодны прыняць кандыдатам у члены партыі Анхімоўскага Анатоль Александровіч. Усе трышчыць камуністы падмаюць рукі. Анатоль шчыра дзякуе сваім старэйшым таварышам. «Усё мае жыццё, мае сілы і разум будучы аддадзены справе камуністычнай партыі», — гаворыць Анатоль. — Я ганаруся, што стаў членам вялікай партыі, якая першай у свеце пачынае будаўніцтва камунізму. Клянусь, што да апошняга свайго дыхання буду верна служыць справе камунізму».

Падыходзілі гады службы ў Савецкай Арміі. Увоцены пудзвестага года таварышы, сярбы па рабоце праводзілі Анатоль на вайсковую службу ў Ленінград. Наказалі быць і там прыкладам для іншых. І Анатоль апрадаў іх спадзявання. На роцны завод ён вярнуўся з падмаюца ад камандавання і імяным гадзінікам, які за доблесную службу ўручыў яму камандуючы арміі.

На заводзе адбыліся вялікія змены. Замест старых, пачалі выпускаць новыя станкі: додаскашліфавальныя і бешнотрачачы-шліфавальныя. Павяліўся новы цэх рамонтны машын для сільа. Сюды і быў накіраваны камуніст Анхімоўскі.

У працы прайшоў год. Аднаго разу Анатоль выклікаў ў партбюро. Сакратар Аляхновіч павітаў, сказаў, што размова будзе сур'ёзнай. Анатоль сеў. Аляхновіч пачаў расказваць пра новыя планы завода.

— Старыя станкі, — казаў сакратар, — дажываюць апошнія дні. Партыя ўзяла курс на аўтаматызацыю вытворчасці. Што гэта такое, няякім зразумееш. Аўтаматыка — тэхніка камунізму. Значыць, камунізм не за гарамі. Завод арганізуе новы цэх спецыялізаваных станкоў. Туды пабудуе чалавек люты вопытны, тэхнічна пісьменны, працавіты. Партбюро рэкамендуе цябе на работу ў гэты цэх.

Анатоль здамуаўся. Дасюль ён раментаваў звычайныя станкі. А тут трэба будзе збіраць аўтаматы і паўаўтаматы, якіх ён ніколі не бачыў у вочы. Не хацелася кізаць і сваіх старых сяброў, што засталіся ў рамонтным цэху. Але калі для партыі ён больш патрэбны ў новым цэху, дык няма чаго думаць.

— Добра, я згодзен, — адказаў ён сакратару.

І ўсё ж хваляваўся. Дома не сцвядзена. Анатоль вышаў на вуліцу. Ішоў, нічога не забываючы. Спіннуўся на крутым беразе Дзвіны. Напярэдак будаўніцтва моста. Якія сцяпкі пражэктары, святло ад іх арабляеся ў казле. Недазе гучала музыка. Анатоль усё думаў на дзень новай работы. Ші не паспелішва згадзіў ён на працоўна сакратара?

І тут зусім нечакана ён сустраўся з Ігнатом Мартынавічам. Той па даўній авычку прагаварыўся са беразе Дзвіны. Слова за слова Анатоль расказваў старэйшаму таварышу пра свае сумленні. Віталей пагаджаў рэзюмную бародку. Пацаў ён задуць:

— Камуністы, Толя, такі людзі, што не ходзяць па пратантаных сцяпках. Пасля рэвалюцыі мы многія не ўмеі. А маладой здыравае патрэбы былі і дыпламаты, і аучоныя, і эканамісты, і гаспадарнікі. Чакаць дапамогі не было адкуль. Вось і стаяліся такія, як ты, маладыя, але няярэмыя людзі за штурвалі і кіравалі, бо іншых не перамагі б ні шматлікіх ворагаў. І цяпер, Толя, мы не можам чакаць, паклыв будучы пархатываны кадры вопытных рабочых-зборшчыкаў. Трэба смялей брацца за новае дзурчэнне. Баюцца тут няма чаго. Да тваіх паслуг кнігі, спецыяльныя курсы. Вось так, Толя...

І пачалася настойлівае, упартае вучоба. Днём работа на заводзе, увечары курсы, а пасля чытанне спецыяльных кніг. І чым больш паглыбляўся Анатоль у кнігі, тым больш іскрава ўзбулялася перад ім будучыня — камунізм. На ўсіх заводах і фабрыках працоўныя паўаўтаматы, аўтаматы, цэлыя аўтаматычныя лініі. Націсні кнопку, і машыны зробіць патрэбную дэталю, патрэбны станок. Гэта захваліла і натхніла. І ён ставіўся да новай тэхнікі рабчы ішчэ старым спосабам, але то, што выходзіла з рук чалавечых, ужо нагадала тую фантастычную тэхніку, якая неўзабаве прыйдзе на змену старою.

Спачатку збіраў простыя станкі для шліфоўкі напільнікаў, для шліфоўкі палцаў камбайна, што праводзіць уборку баювыні, паўаўтаматы на выдучыня частак швейных машын. Пазней пачал рабчы частак складаных станкоў для шліфоўкі шліфавальных паверхняў. Гэта быў «бачак» тых паўаўтаматаў і аўтаматаў, над якімі працуе сеслар Анхімоўскі цяпер.

Першы такі ўзорны станок было даручана збіраць Анхімоўскаму. Спаконна, упісена ўзбегі ён за чарыжы. Вучоба на курсах, кнігі дапамагалі яму хутка зразумець прышчы дзельныя станкі, намешчы найбольш рацыянальны спосаб зборкі.

За працы неўзабачку прайшоў дзень. Іншы раз Анатоль так захваліўся справай, што не чуў, як заводскі гудок абавячаў канец работы. Толькі калі гадзі, як зусім нямецела, ён ішоў дадому. Але і там Анатоль працаваў. Чытаў літаратуру, вучыўся разумець складаную тэхніку. Нарэшце, станок быў сабраны, прарэваны, запакаваны і адпраўлены на Міжнародную выставку. Там ён атрымаў другую прэмію. А неўзабаве з Выстаўкі дасягненні народнай гаспадаркі СССР Анатоль Анхімоўскаму прыслалі бронзавы медаль і каштоўны падаарук.

Не ўсё і не заўсёды ішло гладка. Станкі ўдасканальваліся, прапаноўваліся новыя схемы, новыя канструкцыі. Праеціроўшчыкі не заўсёды маглі ўсё ўлічыць, усё ўзвясціць. І таму многіяе залежала ад сеслара-зборшчыка. Зборшчык — не проста тэхнічны выканаўца задуму інжынераў, аўтараў станка. Ён творца і актыўны ўдзельнік нараджэння аўтамата. Вядома, пры той умове, калі ён сапраўдны, савецкі чалавек. Тады ў час зборкі ён уносіць свае прапановы, змены ў чар-

Дзень за днём набліжаемся мы да камунізму. Яго ярыя агні, нібы тыя пражэктары, асвятляюць нам шлях. «Вось яна будучыня», — гаворым мы, чытаючы праект новай Праграмы партыі. І мы верым, што прайдзе яшчэ дзесяць, дваццаць год, і камунізм увойдзе ў кожны наш дом. Увоцале не тым прывілам, што блукаў па Еўропе сто год назад, а адчуваючы, бачна, у выглядзе магутнай тэхнікі, эканомікі і культуры.

І тым хутчэй прыйдзе да нас камунізм, чым больш будзе вост такія сціплены, адданыя, сумленныя і шчырыя людзі, як Анатоль Анхімоўскі.

ДРУГОЕ ВІДАННЕ

У рэспубліцы працягваецца падпіска на другое выданне збору твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яны будуць выдзелены ў выданне Акадэміі навук БССР. Ужо цяпер у гарадах і вёсках Беларусі налічваецца шэсць тысяч падпісчыкаў. Творы класікаў беларускай літаратуры добра вядомы ў нашай краіне. Надаёна ў Рэспубліканскі магазін падлісны выданні былі прысланы патрабаванні на падпіску з гарада Палярны, саўгеса «Артык» у Мурманскай вобласці і інш.

Музыкашчы час выйдучы з Друку першыя два тамы Я. Купалы і першыя тры тамы Я. Коласа.

ЗАўтра—16-я гадавіна з дня абвясчэння Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам

СЛОВА, ВАСТРЭЙШАЕ ЗА МЕЧ

Новая дэмакратычная літаратура В'етнама складаецца і развіваецца на аснове багатай традыцыі, адлюстроўваючы вялікі гістарычны вопыт народа — і перш за ўсё яго рэвалюцыйны вопыт.

У мінутым багачэсці мастацкіх традыцый в'етнамскага народа развілася галоўным чынам у фальклоры і тэатры. Але літаратура не была бясспыннай. Так, параўнальна нядаўна зноўдзеныя творы пэты XVI стагоддзя Нгуэна Чаю. Характэрнейшыя рысы в'етнамскай літаратуры з даўніх часоў — народнасць зместу і формы.

Любімы ласт в'етнамскага народа Нгуэн Сю (1765—1820) звяртаецца да адлюстравання думак і пачуццяў простых людзей ў ластавым «Які змучаючая душа». Тут старым чынам выступае адзін з кіруючых сляя-паўстанцаў Ты Хай, які гаворыць словы, што пазней сталі крылатымі: «Калі славу асіла заваяваў, дык не даруеш круціцца, бачычы самавольства». Нгуэн Сю звяртаўся в'етнамскай літаратуры шыры дэмакратычнай і называючы іхавецца да мававольнага рэвалюцыянара. Хоць Нгуэн Сю ішчэ карыстаўся кітайскай іерархічнай і ў многіх сюжэтах пераключыўся з творчасцю вялікіх кітайскіх паэтаў Ду Фу і Шэй Юаня, ён апісаў «тое, што бачыў на свае вочы на шляху, дзе праца чалавека не коршыць і аднаго рота».

У часы французскага каланіяльнага панавання літаратура на в'етнамскай мове была дыскрымінавана і выдзелялася абмежаванымі тыражамі. Толькі ў 30-я гады ў Кампарты В'етнама з'явіліся некаторыя легальныя магчымасці для выпуску часопісаў і газет. На старонках штодзённіка «Тэу тхуэт тхы б'ан» пачынае весціся палеміка між прыхільнікамі чыстага мастацтва і мастацтва дзеля жыцця. Выходзячы з друку кніжкі Хай Чжу «Пісьменнік і грамадства», у якой асноўнае значэнне змяшчае творца прыкладу М. Горькага і А. Барбуса для в'етнамскай інтэлігенцыі. Спрэці раматныя і рэалісты ў в'етнамскай літаратуры 30-х гадоў атрымалі сваё выражэнне ў станаўленні і развіцці рэвалюцыйнай літаратуры. Вялікае значэнне набыла ў гэтыя гады творчасць Нгуэн Хонга, аўтара праблемных апавесцей «Дні

дзівіства» і «Кітайская маці». Нашаму чытачу добра вядома яго апавесць «Зладзеяка», геранія якая, в'етнамская дзівіца Бінх, апускаецца на самае дно жыцця, толькі таму, што хацела знайсці права на працу.

У тым жа галі, калі ралістычнае в'етнамскае літаратуры прадзіла чытача да ўсвядомлення таго, што жыццё павіна змяніцца, значным творчым дакументам з'явіўся «Турэмны дзёнік» Хо Шы Міна. Яшчэ намога раней Нгуэн Аі Куок — такое ўласнае імя Хо Шы Міна — скарыставаў журналістыку і тэатр у ластавым барышце. Так, супрацоўнік Марсэда Кашана, удзельнік турэцкага з'езда камуністаў, з'явіўся аўтарам камедыі «Вамбукавы дракон» — саркастычнага памфлета на марыяжэту Ххай Дзіна. Гэтая п'еса Хо Шы Міна нібы тэатрызаваўся в'етнамскае прымаўка: «Прыклядаўся драконам, ажні — чарыж».

«Турэмны дзёнік» Хо Шы Міна, як піша П. Антакольскі, які зрабіў яго здабачым савецкага чытача, — гэта калі ста чатырох-радыкоў в'етнайскай пераказальнасці і пастычнай сцэны. Аўтар апісаў тое, што акружана рэвалюцыянера, тое, чым жыў народ. Перад намі паўстае жывы і ўспрыняць вазія, закутага ў нажыны і шыйныя кайданы, але не зламанага, — ён усё змагаецца, нягледзячы ні на што.

У гадзіны басоніям, у звыкленай перад яго вачыма паўстае надзея ўсіх працоўных зямлі — няшчэпная зорка.

Няхай мы загінем — але мы не рабы. Развінаўся, чарвоны сцяг барацьбы!

На вялікі шлях разам з вызваленнем народа Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам выйшла яго сучасная літаратура. Як гаворыць сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў ДРВ Нгуэн Конг Хоан, зусім натуральна, што літаратура паўночнага і паўднёвага В'етнама — адна, бо дзвух в'етнамскіх літаратур — няма і не можа быць. Усё таленавітае атрымлівае ўмовы для творчага развіцця толькі на Паўночы — у ДРВ. Што ж датычыць пісьменнікаў, якія жыюць на Паўдні, ва ўмовах тэарору Нго Цынь Дзьема, дык яны могуць

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і прэвешня Саюза пісьменнікаў БССР, Мінск. АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захаравы, 19. Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

Друкарня імя Сталіна.

ПЕСНІ І ТАНЦЫ ЧЫЛІ

Вядомы чыліскі выканаўца народнай песні Маргот Лайола. Фота С. ЧЫРАШІНА.

СУБТРЭЧА АРТЫСТАЎ

Мінск наведваў Чыліскі ансамбль танца «Кунімуэн» («Спяваючая вада»). Мастацін іраўнік — Ралада Аляксандр. У складзе ансамбля народныя выканаўцы чыліскіх народных песняў, збіраўшыя фальклор Маргот Лайола. Чыліскія артысты пазнаёмілі мінскіх глядачоў з самабытным мастацтвам народа далёкай лацінаамерыканскай краіны.

Фосці з Чылі сустрапілі з налетывам Беларускага дзяржаўнага народнага арэстра (здымаем справа). Яго мастацін іраўнік — Я. Янковіч пазнаёміў гасцей з гісторыяй арэстра, расказаў аб яго дзейнасці, творчых планах.

Чыліскія артысты з цікавасцю знаёміліся з беларускім музычным мастацтвам, інструментамі. Арэстр пад іраўніцтвам І. Янковіча выканаў творы беларускай народнай музыкі. Перад гасцямі выступіла салістка Беларускага арэстра А. Валачка.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

Нгуэн Тхынь ЛОНГ

ВЯСНОВАЯ ВЕСТКА

АПАВЯДАННЕ

Зларалася, трохкі выпіўшы, стары спаў да наступнай раніцы. Але ў тую ноч ён не мог заснуць. Варочаючыся на сваёй убогай падпалі, падымаўся ў бочку, спатуваў басоніям: «Што ж на самай справе зларалася, што я не магу заснуць?» І ён усмінуўся пра пачак папшоўка, атрыманых увечары. Іх было трынаццаць, гэтых папшоўка, падобных адна да адной, нібы блізныя, кожная толькі па няўрадоў. Звычайныя словы паўтараліся ў гэтых папшоўках: «здароў», «мы здаровы», «жывём добра», «не хвалойся», «памытайся». «Здзіцца, нічога асаблівага, — разважаў стары, — а ўсё ж хто атрымае іх, пэўна ўзрадуецца!»

Сон так і не прыходзіў. Няўжо гэтыя папшоўкі сталі прычынай лягнота, неспакою? А можа, ён раўнадуў? Камусьці пішучы і пішучы, знаходзячы дэпныя словы, а яму... Яму ніхто не піша. На ўсім белым свеце не засталася ніводнае жывое істоты, якая раўнаду ўспомніла б пра яго. Быў, праўда, у яго сын, таксама папшмайстар, але адзінае пісьмо, якое стары даставіў самому сабе, павадзіла пра яго пагібель.

Стары ўстаў са свайго ложка, запаліў капшчыку і, не спяваючыся, яшчэ раз перачытаў усё трынаццаць папшоўка. Вочы яго самі сабой аўтаматычна слязілі. Ён не здаволена кінуў свой галоўны, правы рукамі на вачах і разгладзіў папшоўку са словамі: «Заўжды, заўжды думаю пра цябе, каханая!» Хто ён, гэты юнак, у словах якога столькі болю і голячы, столькі надзеі і трывогі?

Хутчэй за ўсё, жанік, басконія закаханы ў сваю іштоту. А можа муж? Так... Не вельмі, лёгка зрабіць так, каб яна пачыталася гэтыя рэчы радкоў. Ой, як нягледзя гэта зрабіць! Прыдзе жандар і пэўна панясе папшоўку з сабой. А не ён, дык вясковы староста ці яшчэ хто-небудзь заківаўша, хто гэта так пакутае на Паўночы на дзівіцы Ван!

Стары пасядзеў яшчэ, падамуаў і схаваў апошняю з трынаццаці папшоўкаў у кішню. Ён ужо пёрвадзі вырашыў, што сам адшукае вёску і тую дзівіцу, якой адрававаў пісьмо.

На наступны дзень апоўдні стары папшмайстар сеў на свой дапапны веласіпед і рушыў у дарогу. Праз некалькі гадзін ён пад'язджаў да вёскі Там-К'еў. Звычайна патрэбны дом, адзінці вясніны і адрозу ж убаўчы маладую жанчыну, занятую мыццём веласіпа. Падамуаўшы чамусьці, што гэта і ёсць таця, каго ён шукае, стары гукнуў:

— Гэй, Ван!

Дзівіца выпрасталася, здзіўлена паіраўчы на незнамага. Але не паспела яна загалавіць, дзесці стары паспелішва сунуў ёй у кішню папшоўку і хутка выйшаў на вуліцу, прамаматышы: «Ад мужа!» Дзівіца паглядзела здзіўленам, разгубленым позіркам на дарогу, па якой аддалаўся веласіпед. «Ад мужа! Ад якога мужа? Дзіўна...» У яе было шмат жаніхоў; адны пісалі сентыментальныя пісьмы, другія — прынціпалі падарункі, трэція назаўдалі праз старасту вёскі, чац-

Таварышы! Ты, што жыўчы разам з Кузнам! Перадзіце ўсім радасную вестку: ён ажаныўся! Так, так — ажаныўся!

На наступную раніцу пасля атрымання папшоўкі бацька Ван апрагнуў святочны кашоў, узвў з сабой дарогу вестку і накіраваўся да бацькоў Кузана.

Радасць была невядомай, яна ажывіла ўсю сям'ю. Маш Кузана завялася, гаварыла пра тое-сяе, а пасля проста перайшла да спраў.

Заручыны адбыліся напярэдзі Новага года. Яшчэ задоўга да свята маўхія Кузана пабудзіла сваіх дзівіц: «Станавіце, устанавіце! Спяваючыя сустракаўце!» І калі за кустамі саду з'явілася Ван у суправяджэнні бацькоў і старога папшмайстра, якога яна ледзь адшукала, малая вельмі з дому, гучна вітаючы яго: «Нявеста ідзе! Нявеста!»

Кузн, вішчу паце! Жадэю табе вялікага шчасця!

Пераклаў Б. РАНИН.

Галоўны рэдактар Нічмар ПАНШЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Касцяк ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.